

UPPFÖRANDEKOD FÖR POLISENS UTLANDSSTYRKA I INTERNATIONELLA UPPDRAG

**Utarbetad av
Nätverket för Etiska Regler och Uppförandekoder i januari 2004,
därefter anpassad till verksamheten vid Polisens utlandsstyrka.
Senast reviderad i januari 2012.**

Allmänt

Svensk polis har inom den internationella fredsbefrämjande verksamheten ett rykte om sig att uppträda professionellt och i övrigt utföra ett arbete av hög kvalitet. Det är viktigt att du genom ditt sätt att uppträda, både i tjänst och under fritid, bidrar till att bibehålla detta goda rykte i relationen till övrig internationell personal, lokalt anställda och annan befolkning i landet. Som svensk polis i internationellt uppdrag representerar du inte bara svenskt polisväsende, utan betraktas av omgivningen även som representant för Sverige och den internationella organisation du arbetar för.

Bestämmelsen i 4 kap. 1 § första meningen polisförordningen som lyder: "Anställda inom polisen skall i arbetet uppträda på ett sätt som inger förtroende och aktning" har i hög grad betydelse vid tjänstgöring i Polisens utlandsstyrka i den fredsbefrämjande verksamheten. I landet du verkar är ofta förtroendet och respekten för myndigheter och dess företrädare skadat på grund av händelser under krig och annat. Det kan handla om avsaknaden av mänskliga rättigheter, maktmissbruk genom t.ex. korruption etc. Det är därför viktigt att du genom ditt uppträdande skapar förtroende för din egen person och inte minst den internationella organisation du företräder. I förlängningen syftar det till att landets befolkning ska återfå tron på lag och rätt och på ett samhälle där mänskliga rättigheter respekteras och där befolkningen i övrigt kan leva i trygghet.

Ett led i förtroendeskapandet är att alltid uppträda korrekt vid kontakt med människor, såväl i som utanför tjänsten, oavsett kön, ålder eller etniskt ursprung etc. Det innefattar att du inte på ett otillbörligt sätt utövar den maktställning du faktiskt besitter. Det är också viktigt att du visar att du tar avstånd maktmissbruk av olika slag (oavsett om gärningen utgör brott eller ej) och olika former av brottslighet, i synnerhet om det förekommer bland internationell personal. Oavsett din personliga uppfattning i olika frågor, av t.ex. politisk eller religiös karaktär, ska du inta ett neutralt förhållningssätt och inte visa om du tar ställning för eller emot i en konflikt. Inte heller ska du visa om du favoriserar någon grupp, person eller part i en sådan konflikt. Du ska överhuvudtaget inte ägna dig åt politisk, religiös, ekonomisk och annan verksamhet som inte är förenlig med utlandsuppdragets neutrala karaktär och fredsbevarande och humanitära uppgift.

Under utlandsuppdraget är du gäst i ett annat land och ska därför respektera landet, kulturen, miljön och människorna. Ett olämpligt uppträdande kan innebära att du kränker andra människor även om detta inte varit din avsikt. Du riskerar inte bara att skada din egen och svenskt polisväsendes trovärdighet i förhållande till befolkning, lokala myndigheter, annan internationell personal och/eller organisationer. Du kan även äventyra säkerheten, både för dig själv och andra. En god regel är att "tänka efter före", d.v.s. vilket förhållningssätt ska jag inta i olika situationer, hur kommer mitt handlande att uppfattas? Var medveten om att du är "synlig" för lokalbefolkningen oavsett om du är i tjänst eller ledig. Reglerna för gott uppförande har anpassats därefter och gäller såväl i tjänsten som under din tjänstefria tid.

Några rättsliga aspekter

Under din utlandstjänstgöring ska du ovillkorligen rätta dig efter regelverket hos ansvarig internationell huvudman, följa internationella konventioner samt respektera lokala lagar och förordningar. Sverige har jurisdiktion över den som är utsänd av och ingår i Polisens utlandsstyrka i enlighet med reglerna i 2 kap. 3 § 3 brottsbalken (BrB). Det innebär att du kan dömas efter svensk lag i svensk domstol för brott begångna under utlandstjänstgöringen och det innefattar även gärningar som inte är straffbara i värdlandet.

Du ska även ovillkorligen rätta dig efter *Uppförandekod för Polisens utlandsstyrka i Internationella Uppdrag* och vad som förekommer under *allmänna villkor*, punkterna 1-4, i *Överenskommelse om utrikes tjänstgöring i Polisens utlandsstyrka*. Underlåtelse att följa

Uppförandekoden och dess riktlinjer, se nedan, samt *Överenskommelsen* kan innebära omplacering till Sverige och att överenskommelsen om anställning i utlandsstyrkan sägs upp. Om din underlåtenhet att följa reglerna innebär brott mot svensk lag kan du även komma att lagföras för brottet, se ovan. Därutöver kan ett disciplinförfarande komma att aktualiseras (14 – 19 §§ lagen 1994:260 om offentlig anställning).

Riktlinjerna nedan gör inte anspråk på att omfatta alla former av otillåtna handlingar, utan ska enbart ses som exempel på sådant som under inga förhållanden är tillåtet.

RIKTLINJER

• **Otillbörligt utnyttjande av maktställning**

Under din utlandstjänstgöring kommer du att komma i kontakt med många människor som är eller upplever sig vara i beroendeställning till dig. Oavsett om personen ifråga verkligen är i beroendeställning till dig eller endast *upplever sig* vara det, får du aldrig utnyttja din maktposition som internationell personal på ett otillbörligt sätt. Du får inte heller utnyttja din maktposition till att ge andra fördelar som de normalt inte skulle haft. Ditt uppträdande och ditt umgänge med andra ska vara sådant att det aldrig kan uppfattas som att du kräver eller förväntar dig olika tjänster eller förmåner som t.ex. sexuella tjänster, "subventionerad" hyra etc. Sexuellt umgänge och sexuella relationer med lokalanställda/lokalbefolkning är inte tillåtet av säkerhetsskäl. Vederbörande kan dessutom, av sig själva och/eller omgivningen, uppfattas vara i beroendeställning till dig, vilket medför att du genom umgänget eller relationen riskerar att försätta motparten i en situation med negativa konsekvenser, såväl under pågående relation som i framtiden.

Det är inte möjligt att exakt definiera vad som är att betrakta som otillbörligt utnyttjande av maktställning. Det är emellertid inte din uppfattning som i sammanhanget är av primärt intresse, utan hur situationen uppfattas av den eller de personer som är eller uppfattar sig vara i beroendeställning till dig. Var medveten om att ditt beteende kan misstolkas. Att exempelvis bjuda ut en lokalt anställd, som kanske inte vågar säga nej av rädsla att förlora arbetet, kan av vederbörande uppfattas som att du utnyttjar din ställning och därigenom försätter vederbörande i en negativ situation. Den lokalanställda, liksom omgivningen, kanske även uppfattar det som att du förväntar dig något i gengäld, vilket i förlängningen kan få stora konsekvenser för personen ifråga.

• **Diskriminering**

Du ska inte diskriminera någon enskild person eller grupp, oavsett kön, ålder, etniskt ursprung, religion, sexuell läggning, politisk åskådning eller funktionshinder, oberoende om det gäller övrig internationell personal, lokalanställda eller bland befolkningen i regionen. Du ska inte heller diskriminera någon utifrån dennes samhällsställning eller nationella tillhörighet.

Olaga diskriminering är kriminaliserat i svensk lagstiftning.

• **Korruption**

Du får inte medverka till korruption genom att ge eller ta emot mutor, varken i form av pengar eller andra förmåner, vilka syftar till att skaffa dig fördelar gentemot andra.

Bestickning och mutbrott är kriminaliserat i svensk lagstiftning.

• **Organiserad brottslighet**

Du ska undvika alla former av kontakt med den organiserade brottsligheten, förutom de kontakter som din direkta tjänsteutövning kan medföra. Detta innebär allt från att handla orimligt billiga kapitalvaror på svarta marknaden till indirekt stöd av människohandel. Det innebär att vara medveten om den organiserade brottsligheten och dess förgreningar när du växlar pengar, väljer bostad, väljer restaurang att besöka, samt i en mängd andra vardagssituationer. Beträffande handel med människor, så som trafficking, ska du vara medveten om att handel med människor inte sker enbart med avsikt om sexuellt utnyttjande utan att det förekommer även avseende hushålls- och trädgårdshjälp med flera områden.

Häleri, som ofta förekommer vid handel på svarta marknaden, är kriminaliserat i svensk lagstiftning.

- **Köp av sexuella tjänster**

Köp av sexuella tjänster är förbjudet enligt svensk lag och förbudet gäller självklart också under utlandstjänstgöringen, inklusive de ledigheter du åtnjuter under densamma. Med köp av sexuella tjänster avses här inte bara "kontantköp" av sexuella tjänster från prostituerade, bordellbesök etc. utan även "privatbistånd" i form av betalning av räkningar, hyror, skolavgifter osv i utbyte mot sexuella tjänster, se även punkten "Otillbörligt utnyttjande av maktställning". Besök på porr-, striptease- och liknande klubbar är inte tillåtet eftersom det kan innebära stöd till brottslighet som sexhandel och/eller annan kriminell verksamhet.

Köp av sexuell tjänst kan vara en tillåten handling i utlandet, enligt nationell lag, men är kriminaliserat i svensk lagstiftning.

- **Sexuella övergrepp**

Alla former av sexuella övergrepp är förbjudet, liksom alla former av sexuella kontakter med barn¹. Som barn anses, enligt definitionen i FN:s konvention om barnets rättigheter, varje människa under 18 år.

Sexuella övergrepp mot barn är kriminaliserat i svensk lagstiftning.

- **Sexuella trakasserier**

Ingen arbetstagare ska utsättas för sexuella trakasserier. Nedanstående text är hämtad från svensk Diskrimineringslag (2008:567):

"3. trakasserier: ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder,"

"4. sexuella trakasserier: ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet"
(Diskrimineringslagen, Kap 1, § 1, punkterna 3 och 4)

"En arbetsgivare får inte diskriminera den som hos arbetsgivaren
1. är arbetstagare"

(Diskrimineringslagen, Kap 2, § 1.1)

Sexuella trakasserier är förbjudet enligt svensk lagstiftning.

- **Pornografi**

Du ska hålla din arbetsplats fri från allt pornografiskt material. Du ska inte heller använda den tekniska utrustning, datorer etc. som svensk polis eller ansvarig internationell huvudman för uppdraget tillhandahåller, för att titta på eller sprida pornografiskt material. All befattning med barnpornografiskt material är totalt förbjudet, såväl inom som utanför arbetsplatsen, med undantag för den befattning som kan ske inom ramen för din direkta tjänsteutövning i samband med utredningar etc.

Barnpornografi, såväl innehav som spridning, är kriminaliserat i svensk lagstiftning.

- **Alkohol**

Du ska inta ett restriktivt förhållningssätt till alkohol och alkoholkonsumtion. I tjänsten är alkoholkonsumtion endast tillåten i undantagsfall såsom offentliga middagar och liknande tillställningar. Vid dessa tillfällen är det extra viktigt att konsumtionen sker ytterst sparsamt. Medför ditt uppdrag eller din position att du själv kan stå som ansvarig för sådana tillställningar ska Rikskriminalpolisens regler för representation följas. Även under fritiden bör du vara restriktiv med din alkoholkonsumtion. I samband med bilkörning är alkoholkonsumtion helt förbjudet.

Alkohol och bilkörning är kriminaliserat i svensk lagstiftning.

¹ Se vidare FN:s säkerhetsråds resolution 1460 (2003), Barn i väpnade konflikter, Artikel 10, där säkerhetsrådet ser med oro på alla fall av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp på kvinnor och barn och uppmanar till relevanta etiska regler/uppförandekoder liksom utvecklande av lämpliga disciplinära- och ansvarsmekanismer.

- **Narkotikaklassade preparat**

Alla former av befattning med och handhavande av narkotikaklassade preparat är förbjudet, såvida det inte sker inom ramen för uppdraget och således ingår i tjänsten, t ex i samband med narkotikabekämpning, eller avser receptförskriven medicin för eget bruk.

Befattning med narkotikaklassade preparat är kriminaliserat i svensk lagstiftning.

- **Sociala medier**

Allt fler använder sig av sociala medier, till exempel bloggar, facebook, twitter och resedagboken, för utbyte av information, tankar, diskussion och nätverkande. För polisanställda, och speciellt för dig som tjänstgör i polisens utlandsstyrka, finns det aspekter som du bör tänka på innan du publicerar information.

Anställda inom Polisen ska i sitt arbete uppträda på ett sätt som inger förtroende och aktning (reglerat i Polisförordningen 4 kap, 1§). Detta gäller även dig som ingår i Polisens utlandsstyrka. Det förväntas också av dig att du är lojal mot arbetsgivaren och den internationella organisation till vilken du är sekunderad.

Internet är publikt. Det som kan uppfattas som slutna forum på nätet är sällan det. Informationen kan spridas och användas på ett sätt som inte var tänkt från början.

Som polismyndighetsanställd på utlandsuppdrag ska du därför:

- Inte publicera bilder eller information som kan skada de värden som förknippas med svensk Polis, såväl i nationella som internationella sammanhang. Detta är speciellt viktigt i utlandstjänst eftersom gränsen mellan arbete och fritid ofta blir flytande.
- Inte publicera nedvärderande åsikter eller förringande omdömen om det land du arbetar i, människor där, kollegor, samarbetspartners eller den internationella organisation du är sekunderad till.
- Tänka på såväl lokalbefolkningens som dina kollegors integritet och säkerhet. Det är inte säkert att dessa personer vill figurera på internet i bild och ord. Det kan också vara en säkerhetsrisk att publicera information om arbetsmetoder eller lägga ut bilder från din arbetsplats. Bilder som publiceras på internet kan därefter användas av andra personer i helt andra sammanhang och med ändrad bildtext.

Tänk på att det du en gång har lagt ut på internet praktiskt taget aldrig går att få bort eftersom det ofta har hunnit sprida sig vidare och därmed lever kvar.

Förutom att det är olämpligt kan det också vara olagligt.

Avslutning

Dessa riktlinjer har arbetats fram av ett nätverk med företrädare för Utrikesdepartementet, Räddningsverket, Domstolsverket, Rikskriminalpolisen, Sida, Försvarsmakten, Kvinna till Kvinna, Forum Syd, Rädda Barnen och Svenska Röda Korset och ska ses som ett stöd för etiskt korrekt uppträdande när du befinner dig på ett internationellt uppdrag. Reglerna har sedan omarbetats för att motsvara det regelverk som finns inom svenskt polisväsende och de krav som ställs på svensk polis i internationella uppdrag.

De intentioner som legat bakom nätverkets arbete är även i linje med det förslag som Sverige och Grekland presenterade i oktober 2003 med syfte att bättre integrera jämställdhet i EU:s krishanteringssamarbete. I förslaget ligger, som ett första led, utarbetandet av en färdplan för hur arbetet kan läggas upp med utgångspunkt från FN:s säkerhetsråds resolution 1325 (2000). I förslaget nämns särskilt behovet av att utarbeta uppförandekoder för kontakter med civilbefolkningen i krishantering, vilket både stärker och ger ett internationellt ramverk åt arbetet på svensk basis med en uppförandekod som skall vara vägledande för svensk personal vid internationella uppdrag.